

VĖŽIO PREVENCIJOS
IR ANKSTYVOSIOS
DIAGNOSTIKOS
PROGRAMOS
LIETUVOJE

VILNIAUS UNIVERSITETO
ONKOLOGIJOS INSTITUTAS

Pastaraisiais dešimtmečiais išsivysčiusiose šalyse vykdomos specialios gyventojų sveikatos tikrinimo atrankinės programos siekiant užkirsti kelią vėžiui išsivystyti ar onkologinę ligą nustatyti ankstyvos stadijos, kai galimi geri gydymo rezultatai. Pagal šias programas tikrinama tam tikrų amžiaus grupių gyventojų sveikata – atrenkami tie asmenys, kuriems reiškiasi ikinavikiniai procesai ar yra prasidėjęs vėžys. Tie asmenys nedelsiant siunčiami gydytis. Lietuvoje šiuo metu vykdomos 4 tokios programos.

Išleidimą parėmė kompanija AstraZeneca Lietuva

AstraZeneca

GIMDOS KAKLELIO VĖŽIO PREVENCIJOS PROGRAMA

Svarbiausia tai, kad sveikame gimdos kaklelyje vėžys neatsiranda. Liga išsivysto tik iš ikivėžinių pokyčių, kurie gimdos kaklelio gleivinėje gali atsirasti dar jauno amžiaus moterims ir būti daugelį metų nesukeldami jokių ligos simptomų – moteris jaučiasi sveika, į gydytoją nesikreipia.

Lietuvoje vykdoma valstybės finansuojama gimdos kaklelio vėžio prevencijos programa, kurios uždavinys – ištirti visas 25–60 metų amžiaus moteris ir nustatyti, kurioms iš jų yra ikivėžinių gimdos kaklelio pokyčių, o tas, kurioms pokyčiai bus nustatyti, pasiūsti gydytis. Taip bus užkirstas kelias gimdos kaklelio vėžiui išsivystyti. Kol kas šios programos vykdymo rezultatai Lietuvoje nėra patenkinami – didelė dalis Lietuvos moterų dar nė vieno karto nepasitikrino.

Vykdant programą gimdos kakleliui ištirti naudojamas PAP testas, t. y. moteriai atliekamas onkocitologinis gimdos kaklelio tepinėlis ir ištiriamas mikroskopu – nustatoma, ar gimdos kaklelio gleivinės ląstelėse yra ikivėžinių pokyčių.

Tepinėlio paėmimas – nesudėtinga, neskausminga procedūra: lengvu mentelės ir šepetėlio ar šluotelės brūkštelėjimu paimama paviršinių ląstelių nuo gimdos kaklelio, medžiaga paskleidžiama ant stikliuko ir fiksuojama. Rezultatai vertinami apžiūrint tepinėlį mikroskopu.

Pagal programą PAP testas atliekamas 25–60 metų amžiaus moterims 1 kartą kas 3 metus.

Kaskart atlikti PAP testą pagal programą moteris kviečia šeimos gydytojas įteikdamas joms specialų informacinį pranešimą, kuriame nurodoma, kada priklausomai nuo menstruacijų ciklo rekomenduojama atlikti PAP testą, kaip pasirengti tyrimui, nurodomi kontaktiniai duomenys, kad moteris galėtų suderinti atvykimo tirtis datą.

Jei PAP testas ikinavikinių pokyčių nerodo, tyrimas pagal programą kartojamas po 3 metų.

Jei PAP testas neinformatyvus (dėl nekokybiškai atlikto tepinėlio ar kitos priežasties tyrėjas negali duoti aiškaus atsakymo), pagal programą testą galima pakartoti ne dažniau kaip 1 kartą per metus.

Jei PAP testas leidžia pamatyti ikivėžinių pokyčių, kartais, siekiant juos patikslinti, moteriai pagal progra-

mą atliekama gimdos kaklelio biopsija. Gimdos kaklelio biopsija gali būti atliekama sveikatos priežiūros įstaigose, turinčiose licenciją teikti specializuotas akušerijos ir ginekologijos paslaugas. Šeimos gydytojas išduoda siuntimą moteriai vykti į tokią įstaigą atlikti gimdos kaklelio biopsiją.

Visas programos išlaidas apmoka valstybė.

Jei atlikus tyrimus (PAP testą ir biopsiją) nustatoma ikinavikinių gimdos kaklelio pokyčių arba gimdos kaklelio vėžys, moteris siunčiama gydytis. Gydymas apmokamas ne iš programos, bet iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšų.

Kas žinotina moterims, norinčioms Vilniaus universiteto Onkologijos institute (VUOI) atlikti gimdos kaklelio biopsiją pagal gimdos kaklelio vėžio prevencijos programą:

- VUOI dalyvauja Lietuvoje vykdomoje gimdos kaklelio vėžio prevencijos programoje – atlieka pagal programą siunčiamoms moterims gimdos kaklelio biopsiją.

- Moteris, prieš atvykdama į VUOI atlikti gimdos kaklelio biopsiją, konsultuotis pas ginekologą užsiregistruoja iš anksto telefonu (8-5) 219 09 66 (darbo dienomis nuo 11.00 iki 15.30 val.) arba internetu svetainėje www.vuoi.lt (menu punktas „Registracija internetu“). Gimdos kaklelio biopsiją moteriai rekomenduojama atlikti ne prieš menstruacijas, bet netrukus joms pasibaigus, todėl registruojantis to reikia nepamiršti.

- Atvykdama tirtis į VUOI moteris turi turėti šeimos gydytojo išduotą siuntimą su įrašu „Gimdos kaklelio biopsija pagal programą“ ir su nurodytais PAP testo rezultatais.

- Gimdos kaklelio biopsija atliekama VUOI poliklinikoje vietinio nuskausminimo sąlygomis. Ją atlikus, moteris gali eiti į namus.

- Pacientė biopsinės mežiagos tyrimo rezultatų atvyksta į VUOI po 10 dienų.

- Jei, atlikus tyrimus, aptinkama ikinavikinių gimdos kaklelio pokyčių arba nustatomas gimdos kaklelio vėžys, moteris gydoma. Gydymas priklauso nuo to, kokie gimdos kaklelio pokyčiai nustatyti.

KRŪTIES VĖŽIO ANKSTYVOSIOS DIAGNOSTIKOS PROGRAMA

Krūties vėžys – dažniausia moterų onkologinė liga.

Šia liga dažniau susergera vyresnės nei 50 metų moterys.

Jei navikas aptinkamas ankstyvos stadijos, t. y. tada, kai jis dar neapčiuopiamas, nesukelia jokių simptomų, apie 90 % moterų įmanoma išgydyti.

Lietuvoje vykdoma moterų mamografinės patikros dėl krūties vėžio programa, kurios uždavinys – patikrinti visas 50-69 metų amžiaus moteris, nustatyti, kurioms yra vėžio požymių, o nustačius, siųsti moteris gydytis. Iš kasmet Lietuvoje diagnozuojamų naujų krūties vėžio atvejų apie 70 procentų yra ankstyvų stadijų. Tačiau jei moterys aktyviau dalyvaus programoje, ankstyvų stadijų krūties vėžys tarp visų krūties vėžio atvejų sudarys dar didesnę dalį.

Pagal programą moterims tirti panaudojama mamografija – rentgeninis krūties tyrimo būdas, leidžiantis aptikti net labai mažų matmenų navikinį darinį krūtyje. Tai neskausmingas, saugus ir efektyvus tyrimas.

Pagal programą šeimos gydytojas 1 kartą kas 2 metus kviečia 50–69 metų moteris atlikti šį tyrimą įteikdamas joms specialų informacinį pranešimą ir siuntimą atlikti mamografiją.

Jei moteris sveika, tyrimas kartojamas po 2 metų.

Visas programos išlaidas apmoka valstybė.

Jei mamogramose aptinkama krūties vėžio požymių, šeimos gydytojas nedelsdamas siunčia moterį gydytis.

Kas žinotina moterims, norinčioms tirtis Vilniaus universiteto Onkologijos institute (VUOI) pagal moterų atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio programą:

- VUOI dalyvauja Lietuvoje vykdomoje moterų atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio programoje – atlieka ir įvertina pagal programą siunčiamų moterų krūčių mamografinius tyrimus.

- Moterys atlikti mamografinį tyrimą pagal programą VUOI registruojamos (eilių nesusidaro) atskirai nuo bendro pacientų srauto.

- Moteris, prieš atvykdama į VUOI atlikti krūtų mamografiją pagal programą, iš anksto užsiregistruoja telefonu (8-5) 219 09 66 (darbo dienomis nuo 11.00 iki 15.30 val.) arba internetu svetainėje www.vuoi.lt (menu punktas „Registracija internetu“).

- Atvykdama atlikti mamografinį tyrimą į VUOI pacientė turi turėti šeimos gydytojo išduotą siuntimą su įrašu „Mamografija pagal programą“ ir anksčiau atliktas mamogramas (kad pastarąsias būtų galima palyginti su naujai atliktomis).

- Iš anksto pagal programą užregistravusiai pacientei atvykus į VUOI polikliniką, registratūroje užpildoma jos medicininė dokumentacija, pacientė pasiunčiama į Radiologijos skyriaus mamografijų kabinetą, kur bus atliekamas tyrimas.

- Specialaus paruošimo atlikti krūtų mamografiją nereikia.

- Mamogramos, jų įvertinimo išvada bei rekomendacijos 2 savaitių laikotarpiu nusiunčiamos šeimos gydytojui, kuris su tyrimo rezultatais bei rekomendacijomis supažindina tiriamą moterį.

- Jei, įvertinus mamogramas, moteriai įtariamas vėžys, VUOI darbuotojas nedelsdamas apie tai praneša pacientei ir užregistruoja ją pačią artimiausią dieną atvykti į VUOI konsultuotis pas specialistą.

PROSTATOS VĖŽIO ANKSTYVOSIOS DIAGNOSTIKOS PROGRAMA

Siekiant, kad prostatos vėžys būtų nustatomas ankstyvų stadijų, Lietuvoje vyrams vykdoma priešinės liaukos (prostatos) vėžio ankstyvosios diagnostikos programa.

Pagal programą 1 kartą per 2 metus 50–75 metų amžiaus vyrams ir vyrams nuo 45 metų, jei jų tėvai ar broliai sirgo prostatos vėžiu, atliekamas PSA testas, t. y. nustatomas prostatos specifinio antigeno lygis kraujyje.

Šeimos gydytojas pakviečia pacientą atlikti testą įteikdamas jam specialų informacinį pranešimą.

Esant normaliam PSA lygiui, kitas PSA testas pagal programą nemokamai atliekamas po 2 metų.

Aptikus padidėjusį PSA lygį, pacientas siunčiamas atlikti prostatos biopsiją.

Biopsijos medžiaga ištiriama mikroskopu – nustatoma, ar yra prostatos vėžys.

Visas programos išlaidas apmoka valstybė.

Nustačius prostatos vėžį, pacientas siunčiamas gydytis.

Kas žinotina vyrams, norintiems tirtis Vilniaus universiteto Onkologijos institute (VUOI) pagal priešinės liaukos (prostatos) vėžio ankstyvosios diagnostikos programą:

- VUOI dalyvauja Lietuvoje vykdomoje priešinės liaukos (prostatos) vėžio ankstyvosios diagnostikos programoje – atlieka prostatos biopsiją vyrams, kuriems pagal programą atlikus PSA tyrimą nustatytas padidėjęs PSA lygis kraujyje.

- Pacientas, prieš atvykdamas į VUOI konsultuotis pas urologą, užsiregistruoja iš anksto telefonu (8-5) 219 09 66 (darbo dienomis nuo 11.00 iki 15.30 val.) arba internetu svetainėje www.vuoi.lt (meniu punktas „Registracija internetu“).

- Atvykdamas pas urologą į VUOI pacientas turi turėti šeimos gydytojo išduotą siuntimą su įrašu „Urologo konsultacija ir prostatos biopsija pagal programą“ ir su nustatyto PSA lygio duomenimis.

- Konsultuotis pas urologą iš anksto užregistravusiam pacientui atvykus į VUOI polikliniką, registratūroje užpildoma jo medicininė dokumentacija, pacientas pasiunčiamas į urologo kabinetą.

- Konsultacijos metu urologas apžiūri pacientą ir nurodo jam datą, kada atvykti į VUOI atlikti prostatos biopsijos ir kaip jai pasiruošti. VUOI urologo kabinetuose yra pacientams parengta pasiruošimo prostatos biopsijai atmintinė, kurioje paaiškinama, kaip atliekama prostatos biopsija, kaip jai pasiruošti, kokius vaistus vartoti po biopsijos, kokie galimi šalutiniai poveikiai, ką daryti jiems atsiradus. Atmintinė įduodama pacientui.

- Pasiruošęs prostatos biopsijai taip, kaip nurodyta atmintinėje, pacientas atvyksta į VUOI, kur jam atliekama prostatos biopsija. Tą pačią dieną pacientas gali grįžti į namus.

- Biopsinės medžiagos mikroskopinis ištyrimas VUOI trunka 7–10 dienų. Tyrimo išvadą pacientui praneša konsultavęs gydytojas urologas. Jei prostatos vėžio nenustatoma, gydytojas urologas pacientui į rankas išduoda išrašą apie atliktą biopsiją ir jos rezultatus, kurį pacientas pateikia savo šeimos gydytojui. Jei nustatomas prostatos vėžys, pacientas gydomas, jo gydymo taktiką aptarus VUOI Prostatos vėžio gydymo komisijoje.

STOROSIOS ŽARNOS VĖŽIO ANKSTYVOSIOS DIAGNOSTIKOS PROGRAMA

Lietuvoje vyrams ir moterims kasmet nustatoma apie 1600 naujų storio žarnyno vėžio atvejų. Didžiausias sergamumas šia liga yra tarp asmenų, turinčių daugiau nei 50 metų amžiaus. Didelė dalis naujų storosios žarnos vėžio atvejų – III ir IV stadijos.

Siekiant storio žarnyno vėžį nustatyti ankstyvų stadijų ir jį išgydyti, nuo 2009 metų Vilniaus ir Kauno apskrityse, o nuo 2012 m. sausio 1 d. ir Klaipėdos bei Šiaulių apskrityse pradėta vykdyti storosios žarnos vėžio ankstyvosios diagnostikos programa.

Pagal programą visiems 50–74 metų amžiaus moterims ir vyrams 1 kartą per 2 metus atliekamas slaptąjo kraujo išmatose tyrimas (iFOBT testas).

Šeimos gydytojas pakviečia pacientą atlikti tyrimą įteikdamas jam specialų informacinį pranešimą.

Pagal programą šeimos gydytojas išduoda pacientui priemones testui atlikti ir paaiškina, kaip su jomis elgtis. Jei slaptąjo kraujo išmatose neaptinkama, tyrimas kartojamas po 2 metų.

Jei atlikus tyrimą išmatose randama slaptąjo kraujo, pacientas siunčiamas pas specialistą atlikti kolonoskopijos, t. y. tyrimo, kurio metu specialiu aparatu kolonoskopu storasis žarnynas apžiūrimas iš vidaus – siekiama nustatyti kraujavimo židinį, o prireikus atlikti jo biopsiją.

Paimta biopsinė medžiaga siunčiama į patologijos laboratoriją ištirti mikroskopu.

Jei nustatoma žarnyno patologija, pacientas siunčiamas gydytis.

Pagal programą, šeimos gydytojas, siųsdamas pacientą atlikti kolonoskopiją, paaiškina apie žarnyno paruošimą tyrimui, išduoda medikamentus žarnynui paruošti.

Pagal programą pacientas gali pasirinkti, ar kolonoskopiją jam atlikti bendrinės nejautros sąlygomis ar be jos.

Visas programos išlaidas apmoka valstybė.

Kas žinotina pacientams, norintiems tirti Vilniaus universiteto Onkologijos institute (VUOI) pagal storio žarnyno vėžio ankstyvosios diagnostikos programą:

- VUOI dalyvauja vykdomoje storosios žarnos vėžio ankstyvosios diagnostikos programoje – čia pacientams,

kurių slaptojo kraujo testo rezultatai teigiami (išmatose aptikta slaptojo kraujo), atliekamos kolonoskopijos.

- Pacientai atlikti kolonoskopijų pagal programą VUOI registruojami atskirai nuo bendro pacientų srauto (eilių nėra).

- Pacientas, prieš atvykdamas į VUOI atlikti kolonoskopijos pagal programą, iš anksto užsiregistruoja telefonu (8-5) 219 09 66 (darbo dienomis nuo 11.00 iki 15.30 val.) arba internetu svetainėje www.vuoi.lt (menu punktas „Registracija internetu“). Registravimosi telefonu metu registratorė primena pacientui apie būtinumą paruošti žarnyną tyrimui.

- Kolonoskopija atliekama tik kai žarnynas specialiai paruoštas, išvalytas – kaip tai reikia atlikti, pacientą informuoja šeimos gydytojas. Jis išrašo pacientui nemokamų medikamentų, reikalingų išvalyti žarnyną.

- Atvykdamas į VUOI pacientas turi turėti šeimos gydytojo išduotą siuntimą su įrašu „Kolonoskopija pagal programą“.

- Pacientui, iš anksto užregistravusiam atlikti kolonoskopiją, atvykus į VUOI polikliniką, registratūroje užpildoma jo medicininė dokumentacija, pacientas nukreipiamas į endoskopijų kabinetą, kur bus atliekamas tyrimas.

- Atlikęs kolonoskopiją gydytojas supažindina pacientą su tyrimo rezultatais.

- Atlikus kolonoskopiją, pacientas tą pačią dieną išleidžiamas į namus.

- Atsakymas apie tyrimo rezultatus elektroniniu paštu išsiunčiamas šeimos gydytojui. Pacientas įspėjamas, kad jei jam buvo atlikta biopsija, tyrimo rezultatai paaiškės ir bus išsiųsti vėliau – po 7–10 dienų. Sužinoti tyrimo rezultatų pacientas pakartotinai turi apsilankyti pas savo šeimos gydytoją.

- Jei nustatoma storosios žarnos onkologinė ar ikivėžinė liga ir pacientas nori toliau tirtis ir gydytis VUOI, jis, gavęs savo šeimos gydytojo siuntimą ir iš anksto užsiregistravęs, atvyksta į VUOI konsultacinę polikliniką konsultuotis pas abdominalinį chirurgą – jam atliekami reikiami papildomi tyrimai, rekomenduojamas ir atliekamas atitinkamas gydymas.

GERBIAMOSIOS MOTERYS IR GERBIAMIEJI VYRAI!

- Jei esate tokio amžiaus, kai galite dalyvauti vėžio prevencijos bei ankstyvosios diagnostikos programose, pasinaudokite valstybės suteikiamomis nemokamomis galimybėmis pasitikrinti savo sveikatą.

- Jei nenumosite ranka į gydytojo pakvietimus ir pasitikrinsite sveikatą, kaip numato Lietuvoje vykdomos programos, yra didelė tikimybė, kad vėžys Jūsų nepalies, o jei būtų lemta susirgti šia liga, ji bus nustatyta ankstyvos stadijos ir išgydyta.

- Jei negaunate kvietimo iš šeimos gydytojo, būtinai kreipkitės į jį patys ir tyrimai Jums bus atlikti.

- Rekomenduojame ir kviečiame Jus tyrimus pagal programas – krūtų mamografiją, gimdos kaklelio biopsiją, kolonoskopiją, prostatos biopsiją atlikti Vilniaus universiteto Onkologijos institute, kur dirba aukščiausios kvalifikacijos ir didžiausios profesinės patirties onkologijos srities gydytojai, kur sukaupta moderniausia šiems tyrimams atlikti aparatūra. Suprasdamas vėžio prevencijos programų vykdymo svarbą žmonių sveikatai, VUOI sudaro sąlygas, kad pacientai, siunčiami atlikti tyrimus pagal programą, būtų užregistruojami atvykti pačiu artimiausiu metu, o paaiškėjus, kad pacientą reikia gydyti, tai pradedama daryti nedelsiant. Mūsų Institute nuo seno laikomasi svarbiausio onkologinių ligų gydymo principo – jo kompleksiskumo, t. y. pacientai gydomi optimaliai derinant visus vėžio gydymo būdus, iš kurių pagrindiniai yra chirurgija, radioterapija, chemoterapija. Pacientas gydomas gydytojų, dirbančių kaip viena komanda, kuri sukuria visapusiškai individualizuotą, atitinkančią klinikinę paciento situaciją gydymo taktiką. O tai duoda gerų gydymo rezultatų!

GYVENTOJŲ TYRIMAI PAGAL ATRANKINES
VĖŽIO PREVENCIJOS IR ANKSTYVOSIOS
DIAGNOSTIKOS PROGRAMAS VILNIAUS
UNIVERSITETO ONKOLOGIJOS INSTITUTE
VYKDOMI KIEKVIENĄ DARBO DIENĄ.

**Pacientai šiems tyrimams registruojami tik iš anksto kiekvieną
darbo dieną nuo 11.00 iki 15.30 val. Tel. (8-5) 219 09 66 arba
internetu svetainėje www.vuoi.lt**

Vilniaus universiteto Onkologijos institutas

